

HUOM!!!JULKAISUVAPAA PE 7.2.2020 KLO 13.30 HUOM!!!

Historian Ystävien Liitto:

VUODEN 2019 HISTORiateos sekä 3 kunniamainintaa jaettu Suomalaisilla Historiapäivillä Lahden Sibelius-talossa.

Sibelius-talossa, Suomalaisen Historiapäivien avajaisissa jaettiin Vuoden Historiateos palkinnot.

Vuoden historiateokseksi palkintoraati valitsi

Niklas Jensen-Eriksenin, Aleksii Mainion ja Reetta Hännisen kirjoittaman *Suomen suurin. Helsingin Sanomat 1889-2019*. Siltala 2019.

Helsingin Sanomat on pitkän ollut maamme laajalevikkisin sanomalehti. Lehti on roolistaan ja merkityksestään tietoinen ja siitä vähän ylpeäkin. Sen historiasta on julkaistu viisiosainen sarja vuosina 2014-2019. Päätösosa on saanut komean nimen ”Suomen suurin”, jolla viitataan sekä aineellisiin että henkisiin resursseihin. Vaatimattomasti ”Taustaksi” otsikoitu luku on laaja analyysi lehden historiasta. Se perustuu paljolti sarjan aikaisempien osien tutkimustuloksiin ja tempaa lukijan mukaansa. Teos on jaettu kahteentoista temaattiseen kokonaisuuteen, jotka valottavat lehden historiaa alkuajoista tähän päivään – niin lähelle nykyaikaa, että hirvittää.

Teos onnistuu tuomaan esiin jotain oleellista toiminnallisen julkisivun takaa ”Hesarin” omakuvaa. Siihen kuuluu niiden näkemysten ja toimintaperiaatteiden kuvaus, jotka ovat muovanneet lehden suomalaisen sanomalehdistön lippulaivaksi ja suomikuvan rakentajaksi maailmalla.

Teoksessa valotetaan eri omistajasukupolvien Erkköjen persoonaa ja toimituksellista linjaa. Alusta lähtien lehti on pitänyt johtoaatteenaan sanavapauden ja toimituksellisen riippumattomuuden ihanteita, jotka omaksuttiin johtotähdiksi jo Eero Erkon Päivälehdessä aikana. Henkilöerimielisyydet tai persoonallisten painotusten eroavuudet sen paremmin kuin vaikeiden aikojen tyrskytkään eivät ole romuttaneet suurta linjaa. Linjan määrittäjinä ovat olleet omistaja-Erkot, jotka ovat viestineet tahtonsa päätoimittajille, mutta jättäneet toteutuksen tämän harteille. Päätoimittajilla on ollut vaikea tehtävä sillanrakentajana omistajan, toimituksen ja lukijoiden välillä. Näiden vaatimusten ristitulessa he ovat onnistuneet ja saaneet arvonantoa ja äänensä kuuluviin.

Uutta ja lukijoita varmasti kiinnostavaa on Aatos Erkon myyttisen persoonan avaaminen. Hänen aikakaudellaan Helsingin Sanomista tuli liberaali ja avarakatseinen lehti. Hänen kansainväliset suhteensa Englantiin, Yhdysvaltoihin ja myös Kremliin asettuvat paikoilleen ja tekevät toimituksen liikkumavaran ymmärrettäväksi. Erityisesti Aatos Erkon läheinen USA-suhde on ehkä vähän yllättäväkin.

Toimituksen sisäisiä ristiriitoja ei lakaista maton alle. Lukijakunnan suosimia tähtitoimittajia muut vähän kadehtivatkin. Heitä on ollut erityisesti politiikan- ja kulttuuritoimituksissa. Naistoimittajien tulon ja nousun kuvaus toimitushierarkiassa on teoksen yksi ansio. Sanomatalon tapa haastatella eläkkeelle jäävät työntekijät on mittamaton kulttuuriteko. Kun ne ovat olleet tukijoiden käytettävissä, kuva historiasta on saanut uusia sävyjä inhimillisiä sävyjä. Lehtitalo on myös suhteutumisessaan kirjan tekijöihin toteuttanut sanavapauden linjaansa. Tuloksena on uskottava ja sensuroimattomalta vaikuttava teos, joka ansaitsee Vuoden historiateos -palkinnon sekä tietokirjana että historian ystävän lukukokemuksena.

Kunniamaininnat eivät ole paremmuusjärjestyksessä, kaikki ovat tutustumisen-arvoisia ja mielenkiintoisia. Kunniamaininnat myönnettiin seuraaville:

Intervisio Oy ja vastaava tuottaja Antti Seppänen ja TV1, sekä käsikirjoittaja Marjo Vilkkö ja juontaja Jari Tervo televisiosarjasta *Koivisto*.

Sarja kertoi korkeimman poliittisen johdon ja vallankäytön murroksen ajasta. Silloin kabinettien salaisesta politiikasta tultiin avoimempaan asioiden käsittelyyn. Kuljimme kohti demokraattisempaa parlamentarismia ja liityimme entistä läheisemmin läntiseen Eurooppaan.

Ohjelma toi katselijan eteen presidentti Koiviston persoonan. Tutustuimme häneen aiempaa syvällisemmin, ja taustaansa, kristillisen kodin henkiseen perintöön sekä siihen, miten sotavuodet muovasivat hänen ulkopolitiikkaansa poliitikkona ja presidenttinä. Koivistosta ei valettu patsasta korokkeelle, vaan hänet tuotiin katselijan silmien eteen inhimillisenä ja syvällisenä fundeerajana. Marjo Vilkkö on onnistunut käsikirjoituksessaan tuomaan esiin onnistumiset ja myös sen, mikä jäi vähemmälle huomiolle tai odottamaan ajan kypsymistä. Jari Tervo oli sympaattinen juontaja, jolla oli myös huumorin pilke silmäkulmassa.

Kaikkiaan ohjelmasarja loi yhteisöllisyyden tunnelman suomalaisten uuteen vuoteen 2020 ja herätti laajan keskustelun ja kiinnostuksen lähihistoriaan.

Aapo Roseliuksen ja Oula Silvennoisen teokselle

Villi itä. Suomen heimosodat ja Itä-Euroopan murros 1918-1921. Tammi 2019.

Teos kattaa vähän tutkitun alueen Suomen historiassa. Sen kohteena on suomalaisten osallistuminen niin sanottuihin heimosotiin Vian ja Aunuksen karjalassa ja suomalaisten osallistuminen Viron ja Latvian sotiin. Aiemmin on tutkimuksessa ja mediassa keskitytty Suur-Suomi-aatteen näkökulmaan ja Suomen valtion laajentumispyrkimyksiin Karjalan laulumaille Laatokan-Syvärin-Äänisen-Vienanmeren Suomen heimon kulttuuripiiriin. Nyt tarkastelu laajennetaan ensimmäisen maailmansodan jälkeisiin sotiin ja levottomuuksiin Baltiassa, Puolassa aina Ukrainaan asti. Näköalaan tulevat Venäjän, Saksan sekä omia intressejään valvovien Englannin ja Ranskan sotilaalliset toimet. Suurvaltojen intressit Suomessa ja sen lähialueilla paljastuvat uudessa valossa.

Suomalaiset ja kansainväliset heimo- ja palkkasoturien erilaiset taustat ja motiivit tulevat esiin. He olivat aatteellisia ja isänmaallisia heimokansojen vapauttajia tai irtonaisia seikkailijoita, joille ei ensimmäisen maailmansodan jälkeen ollut paikkaa ja tehtävää. Kaikki he olivat pelinappuloita suuressa myllerryksessä ja valtapolitiikan uhreja.

Teos alkaa dekkarimaisesti Kotkan edustalta, jonne ryhmä jääkäreitä rantautui syksyn pimeydessä 1917. Jännittävän alun jälkeenkin teos on mukaansatempaavasti ja selkeästi kirjoitettu.

Anna Perälän teokselle *Tilanomistaja kirja-alalla. Christian Ludvig Hjelt kirjapainajana, kustantajana ja kirjakauppiaana 1823-1849. Suomen Tiedeseura 2019.*

Suomen kirjakustantamisen alku oli vaatimattoman yksityisyritteliäisyyden varassa. Kirkollisten painotuotteiden ja oppikirjojen kasvava tarve, yliopiston opinnäytteiden lisääntyminen ja alkava sanomalehdistö loivat mahdollisuuden kirjakustantamiseen.

Anna Perälä liittää kohteensa laajemmin aikaan, jolloin valtioyhteys Ruotsiin oli katkennut ja maan omaa kustannustoimintaa rakennettiin. Samaan murroskauteen kuului kirkollisten painotuotteiden ja oppikirjojen kasvava tarve, yliopiston opinnäytteiden lisääntyminen ja alkava sanomalehdistö. Ne loivat mahdollisuuden kirjakustantamiseen. Teoksessa esitellään kustannettavat kirjat, niiden markkinointi, myyminen ja menekki sekä maantieteellinen levikki. Samalla lukija saa tietää, mitä muuta tuolloin painettiin ja miten suomen kieli valtasi alaa ja jopa saamenkielinen uskonnollinen kirjallisuus tuli markkinoille. Sivutuotteena on kuvaus siitä, mihin kaikkeen Turun palo 1827 vaikutti. Sitkeää kirjakustantajaa se ei kuitenkaan lannistanut, vaan tuhkasta ja metallimöykyiksi sulaneiden painokoneiden keskeltä noustiin taas.

Työn edellyttämä pikkutarkka palapeli tulee hauskasti esiin, kun tekijä kertoo lähdeystään. Sirpaleisista lähteistä hän on saanut aikaan hienon tarinan. Kaikesta ei ole lähteitä ja niitä aukkoja Perälä korjaa esittämällä perustellun arvion.

Teos on fyysisenä esineenä komea. Se on kauniilla suomen kielellä kirjoitettu ja sitä on mukava lukea.

TAUSTAA: Vuoden historiateos –palkinnosta ja kriteereistä

Historian Ystävien Liitto palkitsee vuosittain (v.1973 alkaen) ansiokkaan historiateoksen. Yleisöllä on mahdollisuus tehdä ehdotuksia, joista Liiton hallitus valitsee osan kolmihenkeisen raadin käsittelyyn. **Raatiin kuuluvat lehtori Vuokko Aromaa ja rehtori Ville Marjomäki sekä professori Aura Korppi-Tommola puheenjohtajana.**

Valintakriteerinä on, että teos on erittäin ansiokkaasti edistänyt historiallisen tietämyksen laajenemista ja syvenemistä suomalaisen yleisön keskuudessa.

Teoksen tulee olla historiantutkimus, joka avaa uusia näkökulmia historiaan tai käyttää uutta lähdemateriaalia ja on suunnattu laajalle yleisölle. Raati etsii siis uusia, silmiä avaavia ja vanhoja ennakkoluuloja ravistelevia teoksia sekä keskusteluun ja lukemiseen innostavaa käsittelytapaa.

Vuosi 2019 oli hyvä vuosi. Sen aikana julkaistiin paljon mielenkiintoisia historiateoksia, joissa Suomen historia liitettiin laajempaan kansainväliseen yhteyteen ja käsityksemme geopoliittisesta ja aatteellisesta paikastamme Euroopassa tarkentui. Liitto sai yli kolmekymmentä ehdotusta, joista otettiin 12 lähempään tarkasteluun. Niistä raati valitsi yhden Vuoden historiateos -palkinnon saajaksi ja päätti antaa kahdelle kirjalle kunniaininnan. Lisäksi raati antaa ensimmäisen kerran kunniaininnan historiateokselle, joka ei ole kirja tai muu fyysinen tuote, vaan televisio-ohjelma. Näin uudet tavat tuoda historiaa suuren yleisön ulottuville otetaan huomioon.

Lisätietoja: Professori Aura Korppi-Tommola
aura.korppi@gmail.com